

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

MIN-LANG (2023) 11

EUROPEAN CHARTER FOR REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES

Summary of the fourth Report of the Committee of Experts on Poland

adopted on 14 June 2023

Polish language version

Podsumowanie

Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych weszła w życie w stosunku do Polski w 2009 r. i ma zastosowanie do następujących języków: białoruskiego, czeskiego, jidysz, karaimskiego, kaszubskiego, litewskiego, łemkowskiego, niemieckiego, ormiańskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i ukraińskiego. Sytuacja poszczególnych języków znacznie się od siebie różni, a podjęta przez Polskę decyzja o zastosowaniu tych samych działań wobec nich wszystkich prowadzi do wyzwań w zakresie wdrażania Karty.

Polskie prawo w dalszym ciągu zapewnia ramy stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w takich dziedzinach jak edukacja, administracja, media, kultura, a władze umożliwiają różne formy wsparcia finansowego działań i inicjatyw w wymienionych językach. Niemniej jednak sytuacja języków regionalnych lub mniejszościowych oraz wdrażanie Karty wykazują niewielki postęp od czasu jej wejścia w życie w odniesieniu do Polski. Mając na uwadze podjęte przez Polskę zobowiązania, konieczne są dalsze kroki. Bardziej aktywna postawa władz i zorganizowane podejście są niezbędne do zapewnienia zgodności z ratyfikowanymi zobowiązaniami oraz dla odpowiedniej ochrony i promocji języków regionalnych lub mniejszościowych. Należy niezwłocznie opracować strategię wdrożenia ratyfikowanych zobowiązań w stosunku do każdego języka, we współpracy z jego użytkownikami, a w razie potrzeby odpowiednio zmienić przepisy krajowe.

Obecny cykl monitoringu charakteryzuje zmniejszenie dotacji oświatowej oraz zredukowana liczba godzin nauczania języka niemieckiego. Od 1 września 2022 r. nauczanie języka niemieckiego jako mniejszościowego zostało obniżone do jednej godziny tygodniowo, w przeciwieństwie do trzech godzin w przypadku pozostałych języków regionalnych lub mniejszościowych. Należy niezwłocznie uchylić to rozwiązanie i podjąć kroki w celu zapewnienia edukacji w języku niemieckim, tj. z niemieckim jako językiem wykładowym, zgodnie z ratyfikacją. Poza oczywistymi negatywnymi konsekwencjami dla języka niemieckiego, działanie to, ma ogólny wpływ na ochronę i promocję języków regionalnych lub mniejszościowych w całej Polsce, kwestionując istniejące zasady i osiągnięcia państwa polskiego w tym zakresie.

Jeśli chodzi o inne języki, nauczanie, zgodnie z ratyfikowanymi zapisami, w językach regionalnych lub mniejszościowych pozostaje wyjątkiem, a uczenie ich wyłącznie w ramach przedmiotu to najbardziej powszechny model. Nawet w tym przypadku w nauczaniu niektórych języków brakuje ciągłości od przedszkola do szkoły średniej. Pozostałe języki nie są nauczane w szkole. Problemem pozostaje dostępność odpowiedniej liczby nauczycieli i zapewnienie podręczników. Dotacje edukacyjne od władz krajowych na rzecz władz lokalnych są w dalszym ciągu zapewniane i stanowią ważny środek promowania edukacji w językach regionalnych lub mniejszościowych. Istnieje jednak wyraźna potrzeba ulepszenia systemu oraz zwiększenia efektywności i przejrzystości dotacji w ścisłej współpracy z użytkownikami języków.

W administracji nadal rzadko stosuje się języki regionalne lub mniejszościowe. W tej dziedzinie nie nastąpił żaden postęp ani w sferze prawnej ani praktycznej, w rezultacie mamy do czynienia z zastojem Próg 20% utrudnia wdrożenie Art. 10 Karty dotyczącego stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w administracji. Tylko cztery języki spełniają wymogi prawne dotyczące ich stosowania w kontaktach z gminami, ale nawet w ich przypadku wdrażanie nie jest spójne i prawie nie stosuje się tych języków w praktyce. Dwujęzyczne tabliczki z nazwami miejscowości, w przypadku których prawo jest bardziej elastyczne, istnieją tylko w pięciu językach. Wnioski gmin dotyczące stosowania nowych dwujęzycznych tablic z nazwami miejscowości nie były rozpatrywane od kilku lat. Nie podjęto żadnych działań mających na celu złagodzenie negatywnych konsekwencji dla posługiwania się językiem niemieckim w wyniku rozszerzenia miasta Opola w 2017 r. W celu zapewnienia wdrożenia Karty w sferze administracji konieczne jest podjęcie środków prawnych i praktycznych.

W sferze mediów, gdzie zobowiązania dotyczą tworzenia publicznych stacji radiowych i kanałów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych, nadawane są wyłącznie audycje w niektórych językach regionalnych lub mniejszościowych. Jednak czas ich trwania i częstotliwość są niewystarczające. Tylko kilka języków jest obecnych w mediach prywatnych. Bardzo niewiele gazet w językach regionalnych lub mniejszościowych ukazuje się przynajmniej raz w tygodniu. W tym zakresie potrzebne są dalsze środki.

Działania promujące języki, i kultury regionalne lub mniejszościowe na ogół otrzymują wsparcie ze strony władz. Jednakże roczny system składania wniosków oparty na projektach posiada znane powszechnie wady, tym.in. związane z trwałością i możliwością planowania działań stowarzyszeń mniejszości. Ponadto, zdaniem przedstawicieli użytkowników języków mniejszościowych, wiele projektów i inicjatyw stowarzyszeń, tym.in. w obszarze mediów, boryka się z trudnościami finansowymi. Ze względu na inflację i wysokie koszty, zwłaszcza energii elektrycznej, w latach 2022-2023 finansowanie okazało się niewystarczające.

Konieczne są dalsze i natychmiastowe działania mające na celu podniesienie świadomości polskiego społeczeństwa na temat języków regionalnych lub mniejszościowych oraz kultur, które reprezentują, jako części dziedzictwa kulturowego kraju.

Niniejsze czwarte sprawozdanie z oceny Komitetu Ekspertów opiera się na sytuacji politycznej i prawnej panującej w czasie wizyty Komitetu Ekspertów w Polsce w marcu 2023 r.